

Het land houdt van stilte

Van Fieke Gosselaar verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos *uitgevers*

Tussen de anderen

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Fieke Gosselaar

Het land houdt
van stilte

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 4242 4

© 2018 Fieke Gosselaar

Omslagontwerp Bloemendaal & Dekkers

Omslagillustratie © Olaf Kraak Fotografie / Hollandse Hoogte

Foto auteur © Willem van der Velde

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

‘Van swiegen holt het laand.’

– D.S. Hovinga, *Störm en Stilte*

1

Siebo en Meena

Op de landbouwgronden groeiden de gewassen door de seizoenen heen tot aan de laatste dijk waarachter de kwelders lagen en de Dollard begon. Het land van Siebo lag in de Reiderwolderpolder, terwijl zijn boerderij midden in het dorp stond. Hij had zijn boerderij tien jaar geleden gekocht, nadat zijn oudere broer de boerderij van hun ouders op het Hogeland had overgenomen. Vaak keerden gasten van de bed and breakfast van zijn vrouw enthousiast terug van een fietstocht. Ze informeerden naar aardbevingen, maar die waren hier niet of ze werden niet erkend. ‘Morgen willen we rondrijden in het aardbevingsgebied,’ lieten ze weten. Meena wees ze dan de weg via de afgebrokkelde muren van de dertiende-eeuwse kruiskerk aan de rand van Woldendorp naar het aardbevingscentrum rondom Slochteren. Siebo vertelde over de familieboerderij op het Hogeland waarvan de muren al enkele jaren bijeen werden gehouden door tientallen houten stutten. Zijn broer had met zwarte viltstift pijltjes op de wanden getekend die wezen naar de scheuren, omdat de schade-experts van de NAM deze niet altijd wilden zien. Siebo was er dan ook niet rouwig om dat hij destijds op zoek moest naar een andere plek voor zijn bedrijf.

‘Waar de familie Feikens woonde,’ kreeg hij in het begin stevast te horen als hij aan iemand uit het dorp uitlegde welke boerderij hij had gekocht. Later werd dat zijn antwoord. Soms wist iemand

nog te vertellen dat daarvoor de familie Doornbos er had gewoond. Siebo had de hele inboedel kunnen overnemen van de overleden boer, maar dat wilde hij niet. Hij kon zich niet voorstellen dat iemand daarmee ooit het land had bewerkt. De dochter had nog gezegd dat haar vader een speciale manier had om de trekker aan de praat te krijgen. Als je er voorzichtig mee omging, met liefde, dan werkte alles, had haar vader altijd gezegd, maar ze begreep wel dat Siebo de voorkeur gaf aan een lege opgeruimde schuur die hij zelf kon vullen met machines en werktuigen.

Ze had gespannen de schuur in gekeken en wist niet in welke hoek ze moest beginnen met opruimen. Haar moeder zette thee in de middag en bracht koeken, zodat de dochter even pauze kon nemen. Het huis moest ook leeg. De weduwe liet zich afleiden door oude familieportretten; stijve jurken in zwart-wit, starende blikken in de camera. ‘Uit 1850,’ zei ze erbij. De foto’s lagen op het dienblad naast de thee en kwamen uit een kastlade waar de weduwe al jaren niet meer had ingekeken. Het waren haar grootouders in hun jonge jaren die hun landerijen hadden op grond waar decennia later een stadswijk van Groningen was gebouwd.

‘Ik help je mee de schuur leeghalen,’ had Siebo gezegd. ‘Ik weet wel waar je met die spullen terecht kunt.’ De dochter keek hem dankbaar aan en ontspande even haar schouders toen ze de hete kop met haar handen omklemde.

‘Het is ook veel,’ zei haar moeder.

Na een week waren de schuur en het woonhuis nog niet leeg. ‘Ze hebben hier bijna zestig jaar gewoond,’ zei de dochter verontschuldigd. Siebo had een schildersbedrijf voor het buitenwerk laten komen en ten slotte kwam de dag dat de schuur alleen nog aangeveegd hoefde te worden, een sopje door het huis gehaald werd en de ramen gelapt waren.

De weduwe had nog een jaar geleefd en was drieëntachtig geworden. Meena was boodschappen aan het doen en stond net te wachten bij de viskraam naast de supermarkt. ‘U woont op de

boerderij van Feikens, toch?’ vroeg een bejaarde vrouw die ze wel van gezicht kende. ‘Weet u dat Reina vorige week is overleden?’

Haar vis was klaar en ze pakte het witte plastic tasje aan, betaalde de visboer voor ze de vrouw toeknikte.

‘Ik ben met de taxi naar haar crematie geweest in Winschoten. Dat was triest, maar tegelijkertijd heeft zo’n gebeurtenis toch ook iets speciaals. Ik kende haar al mijn hele leven. Mijn man was vaste arbeider op de boerderij. Ik ken uw huis zeer goed. Mijn zusje is er een paar jaar dienstmeid geweest. Ze was geen kwaad mens, die Reina, een eigenwijze dat was ze wel.’ De vrouw lachte en Meena lachte even met haar mee. ‘En haar moeder maakte liters brandewijn zei mijn zusje altijd. De fruitbomen staan er nog.’ Ondertussen bestelde de vrouw twee haringen met uitjes. ‘Ik woon in het zijstraatje naast de dokter, halverwege ongeveer. Vroeger woonde ik op de plek waar het dorpshuis nu staat. Die huizen zijn in de jaren zeventig afgebroken. Hebt u die nog gezien? Elk dak lekte, maar mooi waren ze. Ik hoefde er niet weg, maar het moest van de burgemeester. Ze maken plannen voordat ze met de mensen praten, dat verandert nooit. Ik woon naar mijn zin, hoor. Ik woon best aan het laantje, maar het is nooit leuk als ze je huis afbreken, ook al lekten de daken.’

De vrouw keek op toen de visboer riep dat de haringen klaar waren, maar ze bleken bestemd voor een man die achter hen stond. Meena voelde even aan haar plastic tas of de vis warm bleef. ‘De mensen die er woonden kregen huizen toegewezen verspreid over het dorp en zo verdween het hele wijkje. Maar ik noemde mijn buurvrouw nog steeds buurvrouw. Dat ze daarna aan de Klinkerweg woonde, maakte ons niet uit. We stapten gewoon op de fiets naar elkaar toe. Zo ging dat. Mijn nieuwe buurvrouw was trouwens ook een aardig mens en haar man was een beetje een aparte. Hij liet altijd stiltes vallen, langer dan nodig was en midden in een zin. Ik had altijd de neiging om zijn zinnen af te maken, want ze waren voorspelbaar en zijn verhalen waren niet interessant.

Zij zijn ook al overleden. Dat maakt dat je je als mens toch steeds ouder voelt.' Ze glimlachte en pakte de haringen aan. 'Gelukkig leeft mijn man nog en kunnen we samen een visje eten.' Ze groette met de vis in de lucht en stak de weg over nadat er een bus was gepasseerd.

2

Duurt

Ze vlogen in cirkels boven de huizen voordat ze terugkeerden naar hun hok in de tuin. Een groep van vijftien duiven maakte synchroon een boog door de lucht en nog een keer namen ze een duikvlucht; de cirkel weer bijna rond. Ik floot naar ze, schudde met mijn bakje voer. 'Dennie,' riep ik. Hij was jaren mijn snelste doffer geweest, maar een aantal jongere duiven was langzaam sterker geworden. Ik floot nog eens en zag mijn duiven precies boven mijn hoofd vliegen. Daarna kwam de eerste en kort daarop de tweede duif het hok binnen, waarna ze een voor een thuiskwamen. Ze pikten de maïskorrels en granen op en klapten met hun vleugels.

Ik ging in de tuinstoel zitten voor het hok en had de deur opengezet om te kijken. Nu bleven ze op hun eigen plaats zitten. Mijn duiven waren geen kampioenen en van mij hoefden ze dat ook niet te worden. Ik ben nooit een winnaar geweest, niet competitief ingesteld. Als hobby houd ik ze, voor de fun zeg maar. Sommige mensen hebben een vissenkom en staren uren naar de zwembewegingen van hun vissen. Ik ga voor mijn hok zitten en kijk naar mijn mooie duifjes. Ze kunnen heel statig bewegen met de borst vooruit, hun glimmende veren. Ik zorg voor goed voer en genoeg vers water. Daar gaan de veren van glanzen. En ventilatie is belangrijk, zodat het hok niet vochtig wordt. Daar worden de beestjes ziek van. Net als mensen eigenlijk. Je moet voor ze zorgen en pas dan kan je van ze genieten.

Met de onderkant van het blikje bier tikte ik op de plastic armleuning. ‘Dennie.’

Hij fladderde even naar buiten en pikte wat graankorrels van de tegels. Ik had hem gekocht bij een duivenmelker in de buurt van Utrecht. Na een vlucht terug uit het zuiden was hij een keer de weg kwijtgeraakt en ik dacht dat ik hem nooit meer zou zien. Tot ik gebeld werd door een meisje. ‘Er zit al dagen een duif in de dakgoot en volgens zijn code hoort hij bij u.’ Ze had hem naar zich toe gelokt met oud brood. Ik ben direct in mijn auto gesprongen, een rit van dik twee uur, en toen kwam Dennie weer thuis. Het is me nooit duidelijk geworden waarom hij was achtergebleven. Er mankeerde verder niets aan hem, geen wondje of manke vleugel.

‘Hij is gek op maanzaad,’ had het meisje gezegd alsof zij hem inmiddels beter kende.

‘Daar kan een duif ziek van worden,’ zei ik en ik stopte Dennie in zijn mandje.

‘Dat geloof ik niet.’ Het meisje gaf me een papieren zakje. ‘Dit had ik nog over.’

Ik keek in het zakje en zag de kleine grijze korrels.

‘Hij vindt het echt lekker,’ zei ze.

Ze vroeg me hoeveel duiven ik had en of ik al lang in de duivensport zat. Ik vertelde dat het mijn hobby was. Ze zou Dennie zelfs een beetje missen, maar dat ze dat zei vond ik een beetje overdreven. Ze vond het gefladder in de dakgoot gezellig. Ze wilde wel een keer langskomen om te kijken, maar dat heeft ze natuurlijk nooit gedaan. Zo gaat dat. Dat zeg je dan na een leuk gesprek tegen elkaar. ‘Goh, ik kom eens langs als ik in de buurt ben.’ Je geeft elkaar een hand. ‘Ja, doe dat vooral en de koffie is zo gezet.’ Ik wist dat er nooit iemand in de buurt van Ganzedijk kwam, hoewel het een paar jaar geleden plotseling in de schijnwerpers had gestaan.

Cameramannen filmden een paar dichtgetimmerde huizen want de hele buurtschap zou tegen de vlakke gaan vanwege de krimp. Onzin natuurlijk, er woonden genoeg mensen om daar-

tegen te protesteren. Er was te weinig krimp om alle huizen met een sloopkogel neer te halen en er een natuurgebied van te maken. Om ons heen was het bovendien een en al natuur, al werd landbouwgrond niet door elke natuurliefhebber als onderdeel van de natuur gezien. Behalve dan de plek waar tussen de tarwe een webcam gericht was op een nest van de grauwe kiekendief. Hier vlogen roofvogels met wijd uitgeslagen vleugels voorbij of ze zaten statig op een paal. Het was hun leefgebied, muizen genoeg.

Ik hield niet van die macrobiotische types die anderen de les laz en overal verstand van dachten te hebben. Dat soort mensen deed op zich geen vlieg kwaad, maar ze waren gewoon egoïstisch ingesteld. Ze maakten zo'n in zichzelf gekeerde indruk. Het motto 'een betere wereld begint bij jezelf' pasten zij niet toe. Ze keken neer op mensen zoals ik, omdat we geen kikkererwten bij de biologische winkel kochten en in het weekend niet gingen wandelen, niet mediteerden op een heideveld. Wij hielden ons niet zo bezig met bewust leven of ons gevoelsleven in samenhang met de natuur en dus waren we niet interessant genoeg.

Ik woonde tien jaar in de provincie en mijn oude vrienden vonden dat ik mijn verstand had verloren. Zij zouden hier niet kunnen wonen; dat ze dat hardop zeiden vond ik onbeleefd. Ze zeiden het op een bepaalde toon, terwijl ze van hun gezonde lichamen naar dat van mij keken. Ik wist dat ik dikker was geworden en verzweeg dat ik elke week een rondje van tien kilometer door de polder fietste, omdat zij elke ochtend minstens vijf kilometer hardliepen. Het zou hen toch niet interesseren. Ze hadden hun oordeel al gevormd zodra ze mijn buren op hun oprit hadden gezien. Die hebben trouwens een gigantische moestuin omdat hun vader die al had; niet omdat ze bang waren dat de digitale belevingswereld te echt werd en ze daarom terug moesten naar een primitief soort basisleven. Terug naar de essentie omdat ze maar door bleven rennen in tijd die door anderen in beslag werd genomen. Mijn vrienden zouden het niet begrijpen dat mijn buren niet 'bewust' hoefden te worden

omdat ze onbewust al met de seizoenen meeleefden. Mijn vrienden noemden hen boeren in de negatieve zin van het woord. Mijn burens hadden trouwens zo hun eigen problemen waar mijn vrienden niets van zouden begrijpen.

Geld hadden mijn vrienden genoeg verdiend, maar ze zeiden dat dat niet belangrijk was 'omdat het geen rol speelde'. Tenminste, dat beweerden ze zeven jaar geleden, toen ik ze voor het laatst sprak. Hoe ze nu in elkaar staken wist ik eigenlijk niet en ook niet hoe het met ze ging. Ik projecteerde gewoon van alles op hen. Wat ik zo las in de krant en wat ik zag op tv in van die praatprogramma's. Ik stelde me voor hoe mijn oude vrienden er warmpjes bij zaten en wat ze bespraken op de vrijdagmiddagborrel. Geen benul van het feit dat een deel van de bevolking moest rondkomen van veertig euro per week. Niet voor te stellen! Je raaskalt! Dat zijn amper de boodschappen voor één dag!

De onderwerpen op tv vond ik vaak vergezochte onzin. Ze spraken over problemen die niet bestonden aan de grenzen van het land. Mens durf te leven, dacht ik dan. Dat heb ik tot op zekere hoogte ook gedaan. De eenvoud opzoeken, misschien is dat wel wat ik heb gedaan. Hoewel ik met zo'n soort gedachte meer leek op mijn oude vrienden. Als je te veel nadacht en overal een diepere betekenis achter ging zoeken, leek alles vanzelf interessanter en vooral ingewikkelder. Je kon er depressief van worden.

Dat had ik achter me gelaten. Ik keek naar Dennie en zijn duivenfamilie. Zij hebben me erbovenop geholpen, iets wat onmogelijk was geweest in een hutjemutje stadsdeel. Ik heb de ruimte opgezocht en af en toe kon ik de drukte missen, maar dat werd steeds minder. Het was het niet waard. Bovendien moest ik terug om losgelaten te kunnen worden. Net als een duif.

3

Siebo en Meena

Toen ze de gastenkamer inrichtten kreeg het behang een lichtgroen streepje; neutraal, maar niet kaal. Siebo had het nieuwe bed in elkaar geschroefd en Meena had de inbouwkast ontdaan van hun persoonlijke rommeltjes. Het meeste kon naar de kringloop.

Ooit had ze verwacht dat in de kamer een wieg zou komen te staan en ze gordijnen met boerderijdieren erop zou naaien, ze Siebo de opdracht zou geven een boekenkast in elkaar te timmeren. In de inbouwkast was ze nog een kleine stapel kleertjes in maat 56 tegengekomen, omdat ze zich destijds niet altijd had kunnen bedwingen als ze in de stad was. Een paar keer had ze gedacht dat ze zwanger was, een dag of twee lang. Het voelde alsof iets minuscuuls zich innestelde, als een soort kramp in haar onderbuik die anders was. Blijf daar, dacht ze dan, houd vol als je blijft. Haar hand drukte op de plek waar haar baarmoeder zat. Het bleef uit. Het was ze niet gegund. Anderen wel. Met anderen sprak ze er niet over en toen ze er met elkaar over waren uitgesproken, bestond hun kind alleen nog in haar hoofd. Ze spraken af om de kamer hun gastenkamer te noemen, omdat het geen logeerkamer was. Familie bleef niet slapen, maar reed rond middernacht naar huis. Een lege kamer voor een ongeboorene was te verdrietig.

‘Een bed and breakfast,’ zei ze tegen haar man, terwijl ze haar fiets in de schuur had gezet naast de stro-pers. Ze had door de pol-

der alleen maar rechttuit gefietst zonder te hebben gemerkt dat het geen fijn fietsweer was. De weg vanaf de kruising bij de toren was zeker drie kilometer lang, met in de berm soms diepe bandenspooren van bietenwagens. Ze had tegenwind, maar trapte hard. Af en toe miezerde het, maar echt nat was ze niet geworden. Ze staaarde naar de figuren die ontstonden in het asfalt en die op haar af leken te komen als vuurwerk dat uit elkaar spatte. Automatisch had ze naar de berm gestuurd als er een auto langsraasde. Ze lette er niet op of er een bekende achter het stuur zat. Grote kans van wel. Ze ploegde voort op haar pedalen alsof ze daarmee net als op een stuk land de klei kon keren.

Siebo wende er sneller aan dan hij had gedacht, aan het feit dat er mensen uit het hele land bij hen over de vloer kwamen. Mensen die langs de Dollard wilden wandelen of die alleen maar wilden lezen en niets doen. Meena was blij met de korte kletspraatjes op de gang en merkte dat ze langzamerhand vergat dat de kamer een andere bestemming had gehad. Ze luisterde naar de verhalen van mensen die hoog in een flat woonden en uitkeken over de hele stad. Zelf kreeg ze het benauwd als ze van een flat precies de afmetingen van het appartement kon schatten en zag dat er alleen een klein balkon aan de achterkant zat. Een flat met honderd mensen kon op hetzelfde aantal vierkante meters zijn gebouwd als hun boerderij.

Ze dacht erover om een tweede gastenkamer in te richten. 'Ik wil niet in de minderheid zijn in mijn eigen huis,' had Siebo meteen gezegd. De kamer zou dan boven moeten komen en daarvoor moest een muur van hun eigen slaapkamer verschoven worden, waardoor hun eigen ruimte kleiner werd. Het ging om het rommelhok naast de badkamer; de ruimte was te groot als kast maar te klein als kamer. 'Ik vind het prima dat er beneden mensen liggen te slapen, maar ik heb ze liever niet naast me.'

Als ze haar gasten uitgezwaaid had, haalde ze het beddengoed af en viste de vochtige handdoeken uit de douche, zodat alles er

daarna met fris gewassen dekbedovertrekken, kussenslopen en keurig opgevouwen handdoeken opnieuw uitzag als op een foto in een woonmagazine. Ze zocht altijd naar mooie lakens en spreien, een glanzende paarse of donkerrood met zwart. De stoffen straalden luxe uit en moesten zacht aanvoelen, beter dan iedereen thuis had, en ruisen als je je omdraaide, dicht bij zee.

Voor het ontbijt kookte ze eieren, zette thee en koffie, perste sinaasappels en bracht dit op een groot dienblad naar de gasten. Sommigen keerden een jaar later terug. Siebo was slecht in het herkennen van gezichten, maar hij zag het als mensen hem herkennen. Ze stapten uit de auto en liepen meteen de schuur in, aaiden de kat op het stro en groetten hem alsof ze wisten dat hij daar zou zijn.

Meena herinnerde zich hoe ze haar eerste gasten onwennig had begroet. 'Parkeer de auto maar in de schuur.' Ze wees een plekje aan naast de caravan van de burens, die daar het grootste deel van het jaar stond. Het was een stel uit Limburg dat *De graanrepubliek* had gelezen en graag de omgeving wilde verkennen. Misschien ideeën uitwisselen met communisten als dat mogelijk was, hadden ze terloops opgemerkt.

'De meeste arbeiders werden lid van de CPN om niet met de nek aangekeken te worden,' zei Siebo. 'Als je geen communist was, hoorde je er niet bij. Niet iedereen stond vooraan bij de vergadering.' Hij wees met een vinger richting het westen. 'Communisten uit Den Haag kwamen hier speciaal naartoe om te prediken. De media heeft de boel opgeklopt, een rood bolwerk, Finsterwolde was berucht. Wat verdienen de mijnwerkers in de jaren twintig?'

De man en vrouw hadden hem teleurgesteld aangekeken. 'Er is toch iemand doodgeschoten tijdens de landarbeidersstaking destijds?'

'Eltjo Siemens, door een verdwaalde kogel.' Siebo pakte de kat op zijn arm. Het leek tegenstrijdig zo'n grote man met rouwranden onder zijn nagels die met zijn wang langs het kattenkopje streek.

Hij droeg nooit een overall. Een werkbroek en schoenen met stalen neuzen had hij wel. Het ergerde hem dat hij altijd werd gevraagd naar het communisme en als hij anders verkondigde dan werd verwacht, dacht men dat het was omdat hij nou eenmaal de boer was. Het maakte niet uit wat hij vertelde, maar hij weigerde mee te gaan met de in zijn ogen eenzijdige geschiedenis van het verhaal. Niet alle boeren waren minne boeren en niet elke arbeider was alleen maar een communist in opstand.

Meena had de gasten meegenomen naar het woonhuis en hen de slaapkamer en de badkamer gewezen. Schone handdoeken lagen in de kast en de aangebroken shampoofles mochten ze gewoon gebruiken. Ze zei dat ze maar hoefden te vragen en het was geregeld. 'Er zit een Chinees restaurant in het volgende dorp en in Winschoten zijn genoeg restaurants.' Ze glimlachte en de man en vrouw zetten hun koffers neer en bedankten haar. Daarna hoorde Meena hen smoezen, onverstaaanbaar, en ze hoopte dat ze niet te overdreven had gedaan; te vrolijk gelachen, te snel Siebo afgekapt met zijn opmerkingen. Hij was blijkbaar vergeten dat in de gastenkamer genoeg boeken te vinden waren over de strijd van de arbeiders tegen de boeren.

4

Warre

Ik legde mijn telefoon op de glazen tafel. Ze namen niet op en konden makkelijk buiten zijn met dit weer, rondscharrelen en aan de gang gaan met wat ze tegenkwamen. Alles wat in de winter was blijven liggen. Ze wisten van aanpakken alsof verveling niet bestond. Geen uitstelgedrag en nooit gemakker over hoofdpijn of pijn in een kuit. Als ik tegen hen zei: 'Jullie zijn ook altijd bezig,' dan keken ze me aan en begrepen niet wat ik bedoelde. Misschien lag het aan de grond onder hun voeten.

Als ik wilde mocht ik meehelpen, maar ik antwoordde dat ik vakantie vierde en graag lui was. Ze wisten niet dat ik altijd lui was en lieten me. Anders zou ik zeker een schop onder mijn kont hebben gekregen. Ik was ze stiekem als familie gaan beschouwen, en was af en toe toch gaan meehelpen met de afwas zoals een zoon of neef dat zou doen. Ik liet me verwennen met de schone lakens en een strak opgevouwen handdoek. De vuile was liet ik achter in de hoek van de badkamer, zoals Meena tegen me gezegd had. Ze zou het wel vinden als er wat lag, zei ze.

De derde keer dat ik bij hen kwam zei ik dat het niet nodig was om zo'n uitgebreid ontbijt voor me klaar te maken. Ze lachte naar me, zei dat het erbij hoorde. Ik liet weten dat ik me thuis voelde en ze begon te stralen, bedankte me voor het compliment. Toen ik me had gedoucht kon ik zien dat ze nog meer haar best had gedaan op

het ontbijt. Ze wilde me verwennen en ik wilde alleen maar terugkomen.

Mijn telefoon trilde toen ik een e-mail ontving. Het bleek reclame te zijn van een website waarop ik tandenstokers had besteld. Anderhalve week had ik ermee tussen mijn tanden geprikt tot mijn tandvlees was begonnen te bloeden. De tandarts had gezegd dat ik er beter mee kon doorgaan, maar ja. Ik was niet zo. Ik hield dat soort dingen niet lang vol. Een echte gedragsverandering moest je langer dan een maand volhouden, zodat het gewoonte werd. Aan buikspieroefeningen of hardlopen ben ik nooit begonnen en eigenlijk had ik nooit gaatjes of iets.

Ik legde mijn telefoon terug op de tafel die mijn moeder had gekocht vlak voordat ze stierf. Ze was teruggekomen van haar vakantie in Zuid-Amerika, een reis van drie maanden, en had het plan om alle meubels naar de stort te brengen. De gekleurde India-kleden van een eerdere reis hadden tot dan toe de versleten stoffering van de stoelen en de bank bedekt. Op dat moment voelde ze zich al enige tijd moe en dat werd langzaam steeds duidelijker. Eerst had ze het proberen te verdoezelen, omdat ze niet graag klaagde. Ze dacht dat het vanzelf over zou gaan als ze maar zou slapen.

In de auto naar de meubelboulevard had ze gezegd: 'Ik voel me niet fit. Misschien is het een gebrek aan zonlicht.' Ze zong mee met de radio. Het zingen bestond vooral uit het zachtjes meeneuriën zonder dat ze de woorden kende. Het refrein wist ze vaak wel en ik ook. Dat zongen we dan samen.

De leveringstijd zou zes weken bedragen, maar de weken verstreken snel en mijn moeder werd in het ziekenhuis opgenomen. Ze was niet alleen verschrikkelijk moe, maar ook kon ze geen eten meer binnenhouden. Ze vroeg om een vel papier en potlood, zodat ze kon tekenen waar ze de glazen tafel wilde en de vijf meter lange bank. Ik belde ondertussen achter de meubels aan.

'Het spijt ons zeer,' zeiden ze. 'De zeecontainer is kwijtgeraakt in